

Verbindingsweefsel in Gent

Visie, voorbeelden- en inspiratieboek voor een kwalitatieve inrichting van veilige en speelse verbindingen binnen het speelweefsel

Deel 1: visie
september 2011

FRIS IN HET LANDSCHAP

Fris in het Landschap vof
Monterreystraat 28
9000 Gent
Tel. 09 220 65 48
e-mail: fris.landschap@skynet.be
www.frisinhetlandschap.be

i.s.m.

Kind & Samenleving vzw – ruimtecel
Bolwerksquare 1a bus 8
1050 Brussel
Tel. 02 894 74 60
www.k-s.be

colofon

Provincie Stad	Oost Vlaanderen Gent
Project	Opmaak visie en 'voorbeeldenboek' m.b.t. verbindingstweefsel en uitvoeringsplannen voor de Kastanjestraat, Aambeeldstraat en Haspelstraat in de Brugse Poort
Opdrachtgever	Stadsbestuur Gent Departement Bevolking en Welzijn, Jeugddienst Kammerstraat 10, 9000 Gent Contactpersoon: Marianne Labre Tel. 09 269 81 10
Ontwerpers	Fris in het landschap, vof en Kind & Samenleving, vzw Projectverantwoordelijke voor Fris in het Landschap Jean-françois Van den Abeele landschapasarchitect Els Huigens ruimtelijke planner, landschapsarchitect Monterreystraat 28- 9000 Gent Tel. 09 220 65 48 – gsm 0486 62 54 33 fris.landschap@skynet.be www.frisinhetlandschap.be Projectverantwoordelijke voor Kind & Samenleving vzw – ruimtecel Wouter Vanderstede, ruimtelijk planner Bolwerksquare 1a bus 8 – 1050 Brussel Tel. 02 894 74 60 ruimtecel@k-s.be www.k-s.be
Besteknummer Datum	2009/JD/4 september 2011

Inhoudsopgave

Opgelet!

Dit document omvat **enkel Deel 1** van het visie-, voorbeelden- en inspiratieboek.

Deel 2 omvat een methodiek en stappenplan die deze visie verder methodisch concretiseert.

Deel 3 omvat een voorbeelden- en inspiratieboek die deze visie verder met referentiebeelden illustreert.

Deel 1: visie

1. Inleiding: Straatontwerp voor kinderen en jongeren	5
1.1. Integraal én doelgroep-specifiek denken	5
1.2. Naar intergenerationeel en integraal straatontwerp	7
1.3. Kindgericht straatontwerp: méér dan verkeersveiligheid	8
1.4. Kindgericht straatontwerp als component van een speelweefsel	9
1.5. Enkele kernbegrippen: 'strategische kindverbindingen' en 'kindroute'.....	10
1.6. Verbindingsweefsel op verschillende schaalniveaus.....	12
1) Fietsgericht verbindingweefsel.....	12
2) Lokaal verbindingweefsel.....	13
1.7. Belang en meerwaarde van inspraak en participatie	14
2. Spelen op straat in een 19de eeuwse wijk: uitdagingen en programma voor straatontwerp vanuit een bevraging van kinderen	15
2.1. De uitdaging: meer kinderen autonoom op straat	16
2.2. Diverse spelfuncties van straten	17
1) Balspelen.....	18
2) Fietsen, steppen, rolschaatsen, skaten	19
3) Diverse vormen van bewegingsspel en regelspel (klimmen, springen, hinkelen):.....	20
4) Fantasiespel	21
5) 'Krijten'	21
6) Praten, 'gewoon rondlopen', rondhangen, muziek beluisteren.....	21
7) Conclusie m.b.t. bespeelbaarheid.....	22
2.3. Beleefbaarheid	23
1) De straat moet er "goed en mooi" uitzien.....	23
2) Er zijn winkels en voorzieningen in de buurt of in de straat zelf.....	25
3) Er zijn veel mensen (die je kent): de straat als ontmoetingsplek	26
4) Stilte en rust.....	26
5) Algemeen	26

2.4. Conclusie: Naar straatontwerpen die 'beleefbaarheid' en 'bespeelbaarheid' combineren.....	27
3. Basiscriteria voor de uitbouw van kindvriendelijk verbodingsweefsel: Speelwaarde en belevingswaarde	28
3.1. Speelwaarde: naar een typologie van 'spelprykkels'	28
1) 'Impliciete spelprykkel' en 'expliciete spelprykkel'	28
2) Spelprykkels in 2D en 3D	29
3.2. Belevingswaarde.....	32
1) Natuur en groen in de straat.....	32
2) Kunst en creativiteit in de straat.....	33

Deel 2: methodiek en stappenplan

Deze methodiek en stappenplan is opgenomen in een afzonderlijk document.

Deel 3: voorbeelden- en inspiratieboek

Het voorbeelden- en inspiratieboek is opgenomen in een afzonderlijke document

Deel 1: Visie

1. Inleiding: Straatontwerp voor kinderen en jongeren

1.1. Integraal én doelgroep-specifiek denken

Straatontwerp voor kinderen en jongeren kan vanuit twee perspectieven worden benaderd: nl. vanuit integraal denken en vanuit doelgroep-specifiek denken.

Aan de ene kant zijn **kinderen en jongeren gewone voetgangers, met dezelfde ruimteclaims** als volwassenen. Zo zijn kinderwagens ongeveer even breed als rolstoelen. Hier volstaan dus de vooropgestelde ontwerpbreedtes (vrije looproute van min. 1,5 m). Jonge kinderen lopen vaak aan de hand of aan de kinderwagen. Zij nemen ongeveer de breedte in van 2 kruisende voetgangers, wat te verzoenen valt met de vooropgestelde ontwerpbreedtes (*IPOD: openbaar domein in Gent richtlijnen, dimensioneringen, statuten en checklist - stad gent | maart 2010, studiebureau Omgeving*). Bij straten waar veel jonge kinderen te verwachten zijn (kinderopvang, scholen) moet echter naar een grotere breedte worden gestreefd, zodat kruising met andere voetgangers mogelijk wordt.

Aan de andere kant **verschilt het ruimtelijk gedrag en de ruimtebeleving van die van volwassenen**. Kinderen spelen vaak in de publieke ruimte en zijn spelend onderweg van de ene plek naar de andere. Zij huppelen over grote tegels en zebra-paden, draaien rond bomen en verkeerspalen, springen over parkeerpaaltjes, doen spelletjes op voetpaduitstulpingen, rijden met de step en skatebord op het voetpad en nemen zelfs de straat in waar geen doorgaand verkeer is (bijv. in woonerven en in zone 30). Tieners en jongeren stellen zich vaak op aan 'ankerpunten' (bijv. op een kruispunt van routes, aan een straatverbreding, aan een ingang van een publieke voorziening, bushalte of op een elektriciteitskast), om te praten, zitten, hangen, 'chillen', enz. Op plekken waar wat meer ruimte is, ontwikkelen ze straatsportachtige activiteiten (straatvoetbal, basket, skate, street dance,...).

Ruimtegedrag van kinderen en jongeren op straat: gelijkaardig aan volwassenen maar toch verschillend.

Onderstaande voorbeelden geven bovendien aan dat **kinderen bepaalde basisbegrippen uit verkeersplanning- en ontwerp op een eigen manier ervaren**. (Uit: Childstreet 2009. 'Op weg naar Duurzaam Kindvriendelijke straten'. p. 60)

Betekenis voor kinderen

Verblijfsgebied	Voor kinderen is het lang niet altijd duidelijk welk gedrag van hen in een verblijfsgebied wordt verwacht. Waar mogen zij op de rijbaan spelen, en waar kunnen zij dat beter niet doen?
Snelheid	Snelheid is een duidelijk begrip voor kinderen, maar wordt door hen anders beleefd dan door volwassenen. Wat door een volwassene als 'langzaam' wordt ervaren, is voor een kind al 'heel hard'.
Scheiden en mengen van verkeer	Kinderen begrijpen het verschil tussen gemengd en gescheiden verkeer. Kinderen leren dat je op het fietspad of op de stoep veilig bent en dus zullen ze vaak intuïtief kiezen voor 'scheiden'. In 30 km/ uur-verblijfsgebieden kiest Duurzaam Veilig bewust voor mengen van fietsers en gemotoriseerd verkeer; kinderen denken vaak dat dit <i>onveilig</i> is. Mengen is pas goed mogelijk als er ook daadwerkelijk 30 km/uur of langzamer wordt gereden; een goede weginrichting, die een lagere snelheid 'afdwingt', is dus erg belangrijk.
Verkeerstekens (o.a. borden) en markeringen	Kinderen begrijpen verkeerstekens en markering. Die leren ze ook op school, vooral tekens en markeringen die voor hen belangrijk zijn (op het gebied van fietsen, voorrang, oversteken, etc.).
Voorrang	Bij verkeerseducatie wordt veel aandacht besteed aan voorrangsregels, maar kinderen zijn nog steeds het meest bij voorrangsongevallen betrokken. Vaak hebben kinderen nog problemen met de regel 'recht door op dezelfde weg gaat voor'. Ook moeten ze vaak nog leren dat je voorrang krijgt, niet neemt.
Voetpad en oversteekplaatsen	Kinderen zijn vanaf het begin bekend met voetpaden, zebrapaden en voetgangerslichten. Kinderen associëren een verkeerslicht veelal met <i>veiligheid</i> en noemen dit ook vaak als beste verkeersmaatregel, terwijl bij verkeerslichten vaak ongevallen gebeuren. Kinderen verwarren zogenaamde 'kanalisatiestegen' vaak met zebra's.

De straat is voor kinderen en jongeren bovendien veel meer **verblijfsruimte** dan voor volwassenen. Op dit specifieke gedrag wordt best geanticipeerd, in het bijzonder in straten waar veel kinderen en jongeren komen (school- en vrijetijd routes) en in woongebieden met een jonge bevolking (bijv. nieuwe verkavelingen, 19de eeuwse gordel). Enerzijds betekent dit het **maximaliseren van de voetgangersruimte en de verkeersveiligheid**, bijvoorbeeld door zo ruim mogelijke voetgangersvoorzieningen te ontwerpen (brede voetpaden, brede 'zonnestoept' aan 1 kant van de weg, woonerfinrichting,...). Anderzijds kan dit, bijvoorbeeld in woonerven en zone 30, ook betekenen dat er **bewust (een parcours van) 'bespeelbaar' straatmeubilair** wordt **voorzien**. Er kunnen zelfs specifieke zit- en spelelementen worden ingebracht op strategische punten in het speelweefsel (bijvoorbeeld op kruispunten van belangrijke routes, op verbredingen van de weg, ter hoogte van voorzieningen). Dit wordt best geïntegreerd in een straatbeeld dat duidelijk het signaal geeft dat er spelende kinderen of jongeren te verwachten zijn. Dit kan bijv. d.m.v. kleurgebruik, gevelgroen, zitelementen, poorteffecten,...

1.2. Naar intergenerationeel en integraal straatontwerp

In dit document worden een **visie, methodiek en ontwerp oplossingen voorgesteld voor kindgericht ontwerp van straten. Hier wordt gefocust op kinderen** (tot 12 jaar), ervan uitgaande dat tieners en jongeren een veel ruimere actieradius hebben en dat de meest attractieve plekken voor deze leeftijdsgroepen niet in hun eigen straat liggen, maar vaak veel verder (stadscentrum, recreatiedomeinen, sportcentra, winkelcentra, enz.)¹. Verkeersveiligheid betekent voor hen een veel mindere beperking van hun autonome mobiliteit, al zijn ook zij gebaat bij de uitbouw van fietsroutenetwerken en zachte wegverbindingen. De methodiek die voor kinderen wordt uitgewerkt voor kindgericht straatontwerp, kan indirect ook aan tieners en jongeren ten goede komen.

Dit heeft zelfs een **nog verder gaande intergenerationele dimensie**. Er zijn heel wat gelijkenissen tussen bijv. het mobiliteitsgedrag van kinderen en senioren. Voor beide groepen vormt de buurt een belangrijk deel van hun leefwereld en actiegebied. Ze behoren beide tot de meest kwetsbare groepen verkeersdeelnemers. Ze gaan veel te voet en met de fiets, hebben moeite met onverwachte verkeerssituaties en reageren niet zo snel.

In heel wat literatuur wordt erop gewezen dat **op straat kunnen spelen en zich autonoom kunnen verplaatsen**, tal van **voordelen** heeft, niet alleen **voor de kinderen zelf**, maar ook **voor de samenleving**:

1. Buitenspelen op straat stimuleert de ontwikkeling van kinderen:

- Voor de lichamelijke en motorische ontwikkeling van kinderen (zich uitleven en energie kwijtraken,...).
- Voor cognitieve ontwikkeling van kinderen (ervaring opdoen met wisselende omstandigheden van de straat, leren afstanden en snelheden inschatten, oriënteren, verkeersregels leren toepassen,...).
- Voor de sociale ontwikkeling van kinderen: 'de eigen straat is vaak de eerste plek waar kinderen op zichzelf zijn aangewezen, zonder doorlopend toezicht van een volwassene'.

2. Buitenspelen op straat is positief voor de ouders en de bredere samenleving

- Voor ouders is het handig dat het kind op roepafstand kan buitenspelen zonder dat ze er altijd bij moeten blijven.
- Spelende kinderen zorgen voor leven op straat. Hun ouders houden een oogje in het zeil en gaan doordoor meer 'met het gezicht naar de straat' leven. Dit is een belangrijke voorwaarde voor de verbetering van de sociale veiligheid, sociale cohesie en tolerantie in de buurt.
- Mensen willen graag (gaan) wonen in wijken met groen, buitenspeelmogelijkheden en voldoende verkeersveiligheid. Zo draagt dit bij tot de demografische stabiliteit van een wijk.
- Ingrepen voor kinderen zijn ook goed voor andere kwetsbare doelgroepen. Kindvriendelijkheid is dus ook levensloopbestendig (zowel ruimtelijk als sociaal!).

---

¹ Zie de literatuur over 'tienerweefsels', bijv.: Vanderstede, Wouter (2009). "Chillen", "shoppen" en "hoppen" in het tienerweefsel. Onderzoek naar het gebruik en de beleving van de publieke ruimte bij tieners: case study in de centrumstad Mechelen. Meise: Kind & Samenleving – ruimtelcel.

1.3. Kindgericht straatontwerp: méér dan verkeersveiligheid

De mobiliteit van kinderen en straatontwerp voor kinderen mag men **niet enkel vanuit verkeersveiligheid benaderen**.

Buiten spelen levert inderdaad risico's op, maar daar moeten kinderen net mee leren omgaan. Het komt er dus op neer om een **balans te zoeken tussen veiligheid en uitdaging**. Op korte termijn levert kinderen 'binnen houden' wellicht meer veiligheid op, maar op langere termijn zeker niet, nl. ze missen praktijkervaring, wat leidt tot extra risico op het moment dat ze zich tóch in het verkeer moeten begeven (vaak als ze naar het middelbaar gaan, omdat ze dan plots alleen met de fiets naar school moeten).

Uit een onderzoek naar de mobiliteit van kinderen blijkt immers dat kinderen een hoge prijs betalen voor hun verkeersveiligheid: hun zelfstandige bewegingsvrijheid is in de laatste decennia drastisch verminderd. Ouders vinden het verkeer zo bedreigend, dat zij hun kinderen liever veilig thuis houden en hen buitenshuis tot op steeds hogere leeftijd door het verkeer begeleiden.

Spelen op de rijbaan is vaak een heikel punt in de discussies. Formeel gezien mogen kinderen alleen op woonerven midden op straat spelen. Op alle straten met een 30 of 50 km-regime is de rijbaan bedoeld voor verkeersafwikkeling. Voetgangers en spelende kinderen moeten daar gebruikmaken van het trottoir. Maar in veel woonwijken, in het bijzonder die van de kernstad, zijn de trottoirs niet breed genoeg om goed te kunnen spelen. In dergelijke situaties is het logisch en acceptabel dat kinderen op de rijbaan spelen - uiteraard op voorwaarde dat het verkeer dat toelaat en de ouders toestemming geven.

Daarenboven spelen nog **andere vooroordelen over buitenspelende kinderen**:

- dat kinderen eigenlijk niet op straat zouden horen, 'ze lopen er zich alleen maar te vervelen en zorgen dan voor overlast';
- dat kinderen die op straat spelen, worden verwaarloosd door hun ouders;
- dat dit valse romantiek is, niet meer van deze tijd.

Hieraan zitten verschillende kanten. Als een straat uitsluitend is ingericht voor het autoverkeer, dan is het niet echt verrassend dat kinderen er zich vervelen. Als ontwerpers iets meer rekening houden met andere straatgebruikers en hun fantasie gebruiken, is er al veel gewonnen. Verder is het een misverstand om te denken dat kinderen altijd moeten worden beziggehouden. Juist de vrijheid en de onbestemdheid van de straat kunnen prettig zijn: er is ruimte voor het toeval en voor onverwachte gebeurtenissen.

1.4. Kindgericht straatontwerp als component van een speelweefsel

Dit ruimtelijke gedrag kan beter worden begrepen aan de hand van het **concept 'speelweefsel'**². Werken aan het 'speelweefsel' betekent niet alleen het optimaliseren van formele en informele speel- en ontmoetingsplekken (speelterrinen, pleinen, parken, enz.), maar ook het ontwerpen van kind- en jongerengerichte verbindingen.

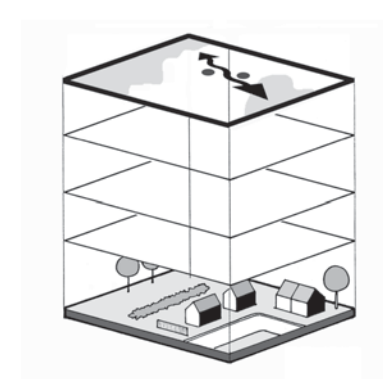
Speelweefsel-concept

Netwerk-idee

Verweving

Gelaagdheid

1. Speelweefsel als een ruimtelijk netwerk van plekken én verbindingen

Het boeiende aan het speelruimtwefsel is dat het zich niet beperkt tot een verhaal van plekken, het gaat om een ruimtelijk netwerk en verbindingen. Plekken die van belang zijn voor kinderen en jongeren dienen goed ontsloten en bereikbaar te zijn. Bijgevolg zijn in een speelruimtwefsel de strategische verbindingen van even groot belang. De kind- en jeugdgerichtheid van deze verbindingen is daarom een specifiek aandachtspunt binnen het speelruimtwefsel.

2. Speelweefsel als verweving van activiteiten

De term speelruimtwefsel duidt op 'verwevenheid' van activiteiten en functies: heel wat activiteiten van kinderen en jongeren worden bij voorkeur niet geïsoleerd van activiteiten van volwassenen: kinderen en jongeren zitten bij voorkeur niet op een eiland. Het spel wordt vaak net rijker door intergenerationele contacten.

3. Speelweefsel als synthese van 'kindgerichte' plannings- en ontwerplagen

Met het oog op planning, duidt verwevenheid ook op verwevenheid van planningslagen. Een speelruimtwefsel dient op andere thematische of sectorale planningslagen te worden geënt, in het bijzonder de planningslaag van publieke ruimte (die zelf ook uit diverse lagen is opgebouwd). In die publieke ruimte zullen er (plannen voor) plekken, gebieden en routes zijn, waaraan de speelruimtwefsellaaag kan worden opgehangen. Zoals andere thematische of sectorale kaartlagen en deelstructuren heeft de kaartlaag 'speelruimtwefsel' een eigen planningslogica, die expliciete aandacht verdient. Ze moet echter steeds worden ontwikkeld in samenhang met andere planningslagen, die zelf ook impliciet kindgericht worden gemaakt.

² Zie bijvoorbeeld:

- Stad Gent. (2007) *Speelweefsel in Gent: Kind & Samenleving* ism Jan Pillen i.o.v. stad Gent.
- Vanderstede, Wouter en Dekeyser, Peter. (2008). *Kind & Ruimte: Kindgerichte planning van publieke ruimte*. Brugge: DieKeure.

1.5. Enkele kernbegrippen: 'strategische kindverbindingen' en 'kindroute'

De opdracht van deze studie bestaat erin om het concept '**verbindingsweefsel**', als onderdeel van een 'speelweefsel', verder uit te werken en te concretiseren, als aanvulling op de Handleiding Speelweefsel van de Stad Gent.

Hier worden enkele belangrijke kernbegrippen geïntroduceerd en gesitueerd ten opzichte van andere mogelijke begrippen.

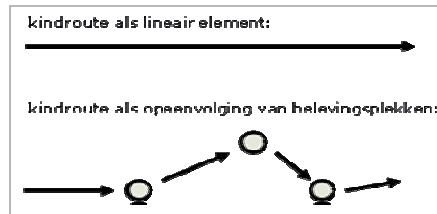
Een '**strategische kindverbinding**' verbindt plekken die voor kinderen van belang zijn en die kinderen dus frequent gebruiken. Deze plekken kunnen formele kindvoorzieningen omvatten (bijv. speelterrein, school, kinderopvang, enz.), maar ook informele kindvoorzieningen (bijv. buurtwinkels, plein, park, enz.).

Binnen een 'speelweefsel' zou men van een '**speelroute**' kunnen spreken, die vooral speelplekken verbindt en die ook explicietere spelprykkels omvat. In deze studie kiezen we er echter niet voor om deze term te gebruiken, omdat ze maar in enkele gevallen toepasbaar zou zijn. De begrippen 'kindroute' of 'strategische kindverbinding' zijn immers meer algemene overkoepelende termen. Een 'kindroute' of 'strategische kindverbinding' zal vaak meer een 'functionele' verbinding zijn, al kan ze ook spelprykkels bevatten.

In deze studie **wordt niet gesproken van een 'jeugdroute', 'tieneroute' of 'jongerenroute'**. Wij gaan ervan uit dat de autonome mobiliteit vanaf 12 jaar gevoelig verhoogt en dat een specifieke inrichting van 'jeugdroutes' op wijkniveau minder relevant is. Dit neemt niet weg dat **bovenlokale zachte wegverbindingen enorm belangrijk zijn voor tieners en jongeren** en dat hier, binnen het kader van het 'tiener-' of 'jongerenweefsel', expliciet over moet worden nagedacht. De focus in deze studie ligt evenwel op het 'speelweefsel' en de daarbij horende 'kind- en speelroutes'.

Een **'kindroute'** of **'strategische kindverbinding'** kan enerzijds worden opgevat als een **lineair element**, zijnde een straat of zachte wegverbinding.

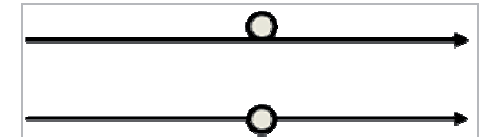
Anderzijds is een 'kindroute' echter evenzeer een **opeenvolging van 'belevings- en passageplekken'**. Spelende kinderen (en ook volwassenen die 'hun neus achternalopen') 'zwerven' vaak rond en 'hoppen' van de ene dergelijke plek naar de andere.

Kindroute als lineair element of als opeenvolging van beleving en passageplekken.

Route zoals beleefd door kinderen.

Halverwege beleving- of passageplekken voorzien.

'Passageplekken' zijn plekken waar je even halt houdt omdat er iets te beleven valt, maar die niet noodzakelijk een échte verblijfsplek zijn.

Vanuit dit opzicht is het aangewezen om, bij lange lineaire elementen, de **rechtlijnigheid te doorbreken door halverwege, 'belevings- of passageplekken' te voorzien**, aanliggend of op de verbindingssas.

Belangrijk voor de **continuïteit** van de kindroute zijn evenwel:

- de **opeenvolging in de reeks van vista's**: elke plek wordt vanop afstand aangekondigd en moet een zekere aantrekkingskracht hebben.
- het bewaren van de **eenheid en herkenning**:
  - in het materiaalgebruik (bijv. beton, mozaïeksteentjes, gelijkaardige amorfe elementen,...),
  - in beeldkwaliteit,
  - eventueel ook thematische eenheid, bijv. refererend aan de historiek van de wijk,
  - eventueel ook lijnvormige figuren (bijv. een lijn op de grond, een puntenreeks,...).

1.6. Verbindingsweefsel op verschillende schaalniveaus

Het speelweefsel kan op **verschillende schaalniveaus** worden beschouwd. Dit geldt ook voor het verbindingsweefsel. Het verschillend functioneren van het verbindingsweefsel op beide schaalniveaus kan worden getypeerd door verschillende verkeersmodi, types gebruikers en gedrag.

1) Fietsgericht verbindingsweefsel

Het fietsgericht verbindingsweefsel zal (kind)voorzieningen **van bovenlokaal niveau** verbinden. Meestal is hier de fiets hét meest gebruikte vervoersmiddel. Typisch is ook dat langs deze trajecten vaker bakfietsen, fietskarren en meerijfietsen te zien zijn. Kinderen zijn meestal begeleid en ouders bepalen in grote mate de halteplaatsen, die ver van elkaar kunnen liggen. Belangrijke factoren voor het uitstippelen van trajecten zijn o.m.:

- verkeersveiligheid (in het bijzonder voor fietsen, bakfietsen en fietskarren),
- fietscomfort,
- sociale veiligheid,
- belevingswaarde en voorzieningen die ook voor ouders aantrekkelijk zijn (bijv. eet- en drinkgelegenheden).

Dit stelt eigen eisen aan het verbindingsweefsel.

2) Lokaal verbindingsweefsel

Het lokale verbindingsweefsel, zeker in de 19de eeuwse gordel, heeft meestal een ander karakter. Kinderen verplaatsen zich te voet, met de kinderfiets, rolschaatsen, skates,.. Zij doen dit vaak zonder begeleiding. Dikwijls nemen ze ook geheel de straat in. Zij verplaatsen zich doorgaans minder doelgericht, en 'hoppen' van plek tot plek, die een zeer lokale betekenis kunnen hebben. Verkeersveiligheid is voor hen een veel minder belangrijke waarde. Beleefbaarheid ('er valt iets te beleven'), aanwezigheid van vriendjes, nabijheid bij de woning en informele speelwaarde zijn belangrijke factoren voor het uitstippelen van trajecten.

1.7. Belang en meerwaarde van inspraak en participatie

De straat is de publieke ruimte die het dichtst bij bewoners staat en die mensen het meest frequent gebruiken. Veranderingen liggen altijd gevoelig. **Bewoners** moeten het gevoel hebben **betrokken en gerespecteerd** te worden en moeten voldoende **informatie krijgen** waarom bepaalde beslissingen worden genomen, zeker indien er eerder ongewone elementen worden ingebracht of wanneer gevoelige punten (bijv. parkeren) ter discussie staan. Doorheen inspraak en participatie wordt ook duidelijk hoe ver men in elke woonstraat kan gaan in het afstemmen van straten op kinderen.

Vanuit het speelweefsel-denken is inspraak en participatie van **kinderen** eveneens enorm belangrijk. Ook in dit project werden kinderen bevraagd over hun belangrijkste gebruiksroutes en hun voorkeuren m.b.t. straatbeelden en stratelementen. Dit soort bevraging maakt een belangrijk onderdeel uit van de methodiek en het stappenplan voor realisatie van kindgericht verbindingweefsel (zie deel 2 'methodiek en stappenplan').

Participatie van kinderen kan de betrokkenheid bij de herinrichting verbeteren. De kinderen kunnen hun creativiteit tot uiting brengen en de kinderwensen worden vertaald in een werkbaar plan. Bij de aanleg van de spelprikkels kunnen de kinderen ook betrokken worden. Door samen te overleggen met leeftijdsgenoten leren kinderen belangrijke sociale vaardigheden als samenwerken, delen, andere meningen respecteren, onderhandelen, ideeën en gevoelens uiten.

2. Spelen op straat in een 19de eeuwse wijk: uitdagingen en programma voor straatontwerp vanuit een bevraging van kinderen

In het kader van deze opdracht zijn in de Brugse Poort in 3 scholen **bevragingen** gehouden m.b.t. straten en straatmeubilair. Het betrof kinderen van de derde graad lager onderwijs (ca. 10-14 jaar). Gezien het specifieke type wijk en de (vaak allochtone) afkomst van de leerlingen, zijn de resultaten niet generaliseerbaar. Ze zijn wel **relevant voor andere dichtbebouwde wijken in de negentiende eeuwse gordel van Gent**.

Dit concrete **kinderperspectief** vormt het **uitgangspunt** voor een **visie op kindgericht straatontwerp**. Inspraak met kinderen maakt ook integraal deel uit van de in de volgende onderdelen voorgestelde methodiek, stappenplan en bouwstenen.

Naar een programma voor straatontwerp vanuit een bevraging van kinderen

2.1. De uitdaging: meer kinderen autonoom op straat

Bevraging van kinderen in een 19de eeuwse Gentse wijk

Op basis van terreinbezoeken, een enquêteformulier en groepsgesprekken is nagegaan of kinderen op straat spelen in de Brugse Poort en of ze zich autonoom verplaatsen in de wijk. In het algemeen kan er gesteld worden dat de bevroegde kinderen relatief veel op straat komen. Er is echter een niet te verwaarlozen groep (wellicht meer dan één derde) die zeggen dat ze bijna nooit op straat spelen.

Alleen naar de winkel

Heel wat kinderen in de bevroegde klassen (5de en 6de leerjaar) gaan dikwijls alleen naar de winkel. Soms doen ze boodschappen voor hun ouders (GB), soms gaan ze op eigen initiatief naar snoep- of nachtwinkels (bijv. 't Hoekske is een favoriet om snoep te kopen). De Bevringsdinslaan, Drongensesteenweg en in zekere mate ook de Kastanjestraat worden herhaaldelijk genoemd.

Sommige kinderen spelen niet op straat

Een niet te verwaarlozen aantal kinderen (in veel gevallen meisjes, maar niet uitsluitend) speelt "bijna nooit op straat of op het voetpad". In de Basisschool 't Klimrek en Fenix-Acacia heeft ongeveer 1/3de van de leerlingen dit antwoord aangeduid. Opvallend zijn de resultaten in Basisschool De Piramide. Daar zeggen slechts 2 kinderen van de 12 dat ze regelmatig op straat spelen. De andere kinderen van deze groep zeggen dit "bijna nooit" te doen, ook heel wat jongens. Dit betekent echter niet dat ze niet op straat komen. Zeker de helft van de bevroegde kinderen uit Basisschool De Piramide zegt vaak naar de winkel te gaan. Uit de wijkwandelingen bleek dat ze daarbij ook speels gedrag vertonen. De algemene perceptie van "wij spelen niet op straat" wijkt dus wel eens af van het daadwerkelijke gedrag.

De bevraging leverde niet zoveel informatie op over de redenen waarom bepaalde kinderen niet op straat spelen. Mogelijks hangt dit ook samen met persoonlijke voorkeuren van kinderen. Een meisje vertelt bijvoorbeeld: "Ik speel ook gewoon liever zelf thuis." Ze kent eigenlijk geen andere kinderen in haar straat. De mensen met huisdieren kent ze wel een beetje, want daar gaat ze soms bij "als er jonge katjes geboren zijn of puppies". Zij speelt dan ook niet zo veel op straat.

Is 'buiten spelen' ook 'op straat spelen'?

Bij de vraag of de bevroegde kinderen 'buitenspelen' en 'op straat spelen' denken de bevroegde kinderen in eerste instantie aan parkjes en pleintjes. Ze kunnen die publieke ruimtes in hun wijk vrijwel allemaal opnoemen: de Groene Vallei, het Kokerpark, het Boerderijpark, het Pierkespark, het Fonteinplein,... Vooral de Groene Vallei is goed gekend (ook bij kinderen die verklaren niet op straat te spelen) en vrijwel alle kinderen zijn er heel positief over: ze maken er kampen, klimmen in bomen,... Deze grotere publieke ruimtes hebben in eerste instantie meer (speel)betekenis dan straten. Pas als men doorvraagt, kunnen ze toch een en ander vertellen over spelen op straat.

Is 'op straat spelen' enkel op het voetpad spelen?

Van de kinderen die wél op straat spelen, is er slechts een minderheid die enkel op het voetpad speelt. De meeste straatspelers in de Brugse Poort geven aan dat ze ook op de straat zelf spelen. Deze uitspraken werden bevestigd tijdens de observaties.

Jongens versus meisjes

In grote lijnen lijkt er een verschil te bestaan tussen jongens en meisjes, al mag men dit zeker niet veralgemenen.

Jongens blijken meer in straten te spelen dan meisjes. Ze spelen meer 'in geheel de wijk' en gaan vlot van de ene plek naar de andere. Ze spelen vaak met andere kinderen op straat. De meeste kennen ze van school, maar ze spelen ook met andere kinderen.

Bij meisjes concentreert het op straat spelen zich eerder bij familie en vriendinnen. Vooral de iets oudere meisjes zijn meer op stedelijke ontmoetingsruimtes en -pleinen gericht, dan op hun straat. Een aantal meisjes was vrij snel uitgepraat over de straat. Als ze de straat gebruiken, is het vooral om naar het Fonteineplein te gaan om er jongeren te ontmoeten (of naar het Zuid, Fonteineplein is te vergelijken met de sfeer aan het Zuid maar dan in het klein). Het Fonteineplein is alleszins een bijzondere plek. Het is een ontmoetingsruimte op wijkniveau, die het buurtniveau duidelijk overstijgt.

Buiten de wijk

Het gros van de autonome verplaatsingen van kinderen speelt zich af binnen de wijk. Maar een aantal kinderen gaat ook regelmatig buiten de wijk: met de fiets naar het zwembad en de sportvelden, met de bus naar de Watersportbaan,...

Ze doen dit dan met een grotere groep (en misschien ook wat oudere?) vrienden.

Kinderen die ten noorden van de Rooigemlaan wonen, gaan vaak onder begeleiding van volwassenen naar school. Eén meisje doet dit soms ook onbegeleid. Dan neemt ze echter een andere weg en kiest de lichtgeregelde oversteek ter hoogte van de Bevrijdingslaan.

2.2. Diverse spelfuncties van straten - bespeelbaarheid

Wat en hoe spelen kinderen op straat in de Brugse Poort? Aan de hand van oude foto's, straatbeelden en een terreinbezoek is aan kinderen gevraagd welke soorten spel zij ontwikkelen op straat. We kregen een heel divers lijstje:

- balspelen,
- fietsen, steppen, rolschaatsen, skaten,...
- diverse vormen van bewegingsspel en regelspel (klimmen, springen, hinkelen),
- fantasiespel,
- 'krijten',
- praten, "gewoon rondlopen", rondhangen, muziek beluisteren.

Op basis hiervan gaven de kinderen impliciet een ruimtelijk programma weer voor straatontwerp.

1) Balspelen

Bij veel jongens is **voetbal** enorm belangrijk. Heel wat jongens doen dit zowat "overal in de Brugse Poort" en kennen veel plekken die zich daartoe lenen:

- **Pleintjes**
- **Garagepoorten of palen** worden gebruikt als goal.
- **Kruispunten** bieden soms extra ruimte:
  - bijv. kruispunt Kastanjestraat en Cederstraat (aan het Acaciapark),
  - kruispunt Aambeeldstraat en Haspelstraat (dit wordt vermeld door 2 groepjes).
- **Tegen blinde muren:** "muurke" (elk om beurt met een voetbal tegen een muur schoppen, je mag hem maar 1 keer raken), "muurbal" (shotten tegen de kale gevels).
- **Bankjes in de buurt:** "om te supporteren".
- **Hekwerk en 'tralies aan de vensters':** Die voorkomen dat de bal wegstuiterd of dat er glazen gebroken worden.

Daar waar een aantal van bovenstaande elementen samenkomen, ontstaan extra 'voetbalkansen': bijv. het kruispunt van de Aambeeldstraat en Haspelstraat. Daar spelen ze "maanden" [indien goed begrepen]: dat is een speciaal soort voetbal.

Een **aantal meisjes vinden dat jongens met hun voetbal te veel ruimte claimen:** "als er overal gevoetbald wordt, is er geen plaats meer voor iets anders".

Balspel betekent echter **niet altijd voetbal:**

- "Als ik naar huis fiets, zijn er bij ons in de straat veel jongens die met een bal spelen. Ze spelen niet echt voetbal of basketbal, maar ze spelen met de bal".
- Ook basket wordt regelmatig genoemd.

Implicaties voor ruimtelijk programma:

Het staat wel vast dat kinderen (in het bijzonder jongens) sterk vragende partij zijn voor **zo veel mogelijk open ruimte, op verschillende schalen (dus ook op straatniveau)** voor hun balspel. Ruimtelijke elementen die als 'goal' kunnen dienen zijn een extra, al zijn kinderen daar heel creatief in.

Ruimte voor balspel

Straatvoetbal

Open ruimte en blinde muur

2) Fietsen, steppen, rolschaatsen, skaten

Zowel door meisjes als door jongens wordt **fietsen, steppen, rolschaatsen en skaten vaak genoemd**.

Fietsen gebeurt vooral om je te verplaatsen, maar ook om te spelen:

Bijv. "Gewoon een beetje rondrijden. Meestel kom ik dan wel vriendjes tegen en die hebben dan misschien ook een fiets bij en dan rijden we samen rond."

Soms bedenken ze dan een spel: Bijv. "Op de stoep je fiets naar omhoog heffen terwijl je rijdt" ("dat lukt het best met versnellingen"). Of als de stoep op en neer gaat "over de bobbel rijden".

Rolschaatsen is eerder iets voor meisjes, **skaten** meer voor jongens:

- meestal op de stoep, maar als er weinig auto's zijn, ook op straat,
- er zijn wel veel putjes en keien (kasseien) en dat is moeilijk om op te steppen of te rolschaatsen.

Goede plekken om te fietsen, te rolschaatsen in de Brugse Poort zijn volgens de kinderen:

- Fonteineplein: bijv. ook "met de fiets over de fonteintjes rijden".
- Kastanjestraat: brede stoep, slalommen tussen de paaltjes met skateboard of fiets.
- Korhoenstraat.
- Groene Vallei (betonpad).

Implicaties voor ruimtelijk programma:

Zich al 'rollend' verplaatsen is een belangrijk element in het spelgedrag. Dit vereist '**berijdbare' bodemoppervlakten**, wat eisen stelt aan de materiaalkeuze (bijv. voorkeur voor asfalt, geborsteld beton, betontegels, gladde natuursteen, eerder dan kasseien en ruwe natuursteen). Ook een verzorgde afwerking (voegen) en beheer blijken belangrijk.

Tegelijk wensen kinderen hier en daar ook wat **uitdagingen voor fiets, skate, steppen, rolschaatsen, zoals hellingen, alle soorten'springplanken',...** Dergelijke elementen prikkelen explorerend bewegingsspel. Dit hoeft niet expliciet te zijn, maar kan ook onopvallende, impliciete elementen omvatten. Kinderen ontdekken die dan vanzelf. Ze kunnen wel bewust in het straatontwerp worden opgenomen.

Ruimte voor fietsen, rolschaatsen, skaten

Rolschaatsen in Geitstraat

Gepolierde beton in Groene Vallei wordt sterk gewaardeerd.

Fonteineplein

3) Diverse vormen van bewegingsspel en regelspel (klimmen, springen, hinkelen):

Hoewel de kinderen aanvankelijk zeiden dat ze geen ouderwetse spelletjes doen (tenzij misschien op de speelplaats), blijken ze uiteindelijk toch heel wat **klassieke bewegings- en regelspelletjes** te ondernemen:

- "verstoppertje", "tikkertje",
- "coca cola spelen" (= soort "potteke stamp": een bal wordt weggeschopt vanaf een cocacola flesje, ondertussen kunnen anderen zich verstoppen),
- hinkelen of "hinkelen met krijt" doen ze nog vaak op straat,
- over paaltjes haasje-over springen: in het bijzonder in de Kastanjestraat ter hoogte van het Acaciapark,
- "tikkertje tussen de palen",
- "over bankjes lopen",
- loopwedstrijd: "Om het snelst lopen in de Tulpstraat", "Tijdlopen met de chronometer" (op het trottoir van de Kastanjestraat),
- "over grote tegels springen" en "grote stappen nemen": bijv. de grote tegels van de Kastanjestraat.

Soms gaat dit ook richting **avontuurlijk, explorerend en meer uitdagend bewegingsspel**. Ook auto's en deurbellen spelen daarin een rol:

- "Klimmen op grote bestelwagens" in de Kastanjestraat.
- "Tikkertje achter de auto's."
- "Belleke trek en dan hard weglopen. We doen dat wel niet in onze eigen straat."

Avontuurlijk spelen lijkt toch eerder in de parken (in het bijzonder in de Groene Vallei) of op braakliggende terreinen en werven plaats te vinden.

Uit een aantal groepjes blijkt dat de **Kastanjestraat** wel veel mogelijkheden biedt voor bewegings- en regelspel. Voor andere kinderen is dit een straat als een ander.

Implicaties voor ruimtelijk programma:

De ruimtelijke vereisten voor deze types spel zijn niet eenvoudig te vatten. **Open ruimte** (pleintjes, brede stoepen) blijkt wel cruciaal. **Patronen in de bodemafwerking** of series van straatobjecten (bijv. een rij parkeerpaaltjes) kunnen dit soort spel uitlokken. Ook '**beklimbaar straatmeubilair**' en **beklimbare objecten** worden ingezet voor heftig fysiek spel. Het is duidelijk dat alle straatobjecten ook uit **voldoende stevige en duurzame materialen** moeten worden vervaardigd.

Bewegingsspel en regelspel in Kastanjestraat

Kastanjestraat: over paaltjes springen

Stapstenen

In goot glijden

4) Fantasiespel

Als kinderen fantasiespel spelen, dan is dat altijd zonder ouders erbij. Dat willen ze niet.

Bij één groepje was "politie en bandiet" een **regelmatig** terugkerend spel. Ze doen dit "zowat overal", maar in het bijzonder op het Kettingpleintje: de 3 zitbanken (met traliewerk) en "het muurtje" vormen de "gevangenis".

Bij andere kinderen gebeurt dit soort spel vooral in groene ruimtes, zoals de Groene Vallei en de Bourgoyen. Vooral "bomen zijn hier leuk voor".

Implicaties voor ruimtelijk programma:

Op basis van de bevraging kunnen we niet bepalen welk soort ruimtelijke elementen fantasiespel kan uitlokken.

5) 'Krijten'

'Krijten' (met kalkkrijt op stoep of straat tekenen) werd herhaaldelijk genoemd, meestal in combinatie met hinkelen of andere soorten regelspel. Soms ondersteunt dit ook fantasiespel: één kind had bijv. op een buurtfeest een 'fietsgarage' gekrijt.

Implicatie voor ruimtelijk programma:

Hier zijn **open ruimte** met '**bekrijtbare' bodemafwerking** belangrijk. Dit komt in wezen overeen met de vereisten van 'berijdbaarheid'.

6) Praten, 'gewoon rondlopen', rondhangen, muziek beluisteren

Vooral de straatkanten van parken en pleinen (o.m. Kokerpark, Kastanjestraat, Pierkespark en Fonteineplein worden in dit opzicht genoemd) zijn soms ook een plek om te praten, wat rond te hangen en "muziek te beluisteren".

Aan het Pierkespark "hangen" zij bijvoorbeeld ook "aan het raamwerk aan de ingang".

Ze spreken soms ook af op de hoek om te 'vergaderen' (kletsen, roddelen,...). Ook bloembakken bieden een houvast, evenals een (private) bank voor het huis van iemand (bijv. Meibloemstraat).

Wat de kinderen ook vaak doen is "gewoon rondlopen".

Implicatie voor ruimtelijk programma:

Goed verspreide en kwalitatief geplande ankerpunten en passageplekken in de wijk kunnen inspelen op dit gedrag van kinderen en tieners. De toegangen tot parken blijken bijvoorbeeld belangrijk. Het kunnen ook plekken zijn langs belangrijke kind- en tienerroutes, waar men even kan halt houden. Deze ankerpunten hoeven geen formele jeugdvoorzieningen (zogenaamde 'JOP's' of 'lummelhoeken') te zijn.

7) Conclusie m.b.t. bespeelbaarheid

Bespeelbaarheid omvat 2 belangrijke elementen:

- **Open ruimte:**
Open ruimte die speelmogelijkheden biedt ("veel plaats om te spelen"), werd door de kinderen uit de Brugse Poort herhaaldelijk als criterium gesteld voor een goed bespeelbare straat.
Vooral voor voetbal is er open ruimte nodig. Dit kreeg soms reactie van meisjes: "als er overal gevoetbald wordt, is er geen plaats meer voor iets anders". Er zijn ook parkings genoemd, waar die ruimte er wel is, maar waar je niet mag spelen.
- **Speelaanleidingen:**
Speelaanleidingen kunnen de bespeelbaarheid versterken. Hierboven is echter duidelijk geworden dat verschillende spelfuncties ook verschillende speelaanleidingen vereisten. In die zin riepen bepaalde straatbeelden soms heel wat discussie op, omdat ze niet helemaal eenduidig te lezen zijn:

Bespeelbaarheid

Open ruimte en "veel plaats om te spelen"

"Dit is een leuke straat. Er is veel plek om te hinkelen, te fietsen, te spelen."

"Hier kan je ook voetballen."

"Hier is er plaats om te spelen. Er zijn weinig geparkeerde auto's en verkeer. Je kan over de paaltjes springen en erop zitten."

"Naast het groen zijn hier ook brede voetpaden."

"Ja, ik zou hier graag wonen: er is veel groen, er is een bankje en er is veel plaats om te spelen."

Over het kruispunt Aambeelstraat-Haspelstraat:

"Hier spelen veel kinderen."

"Dat is dicht bij de Groene Vallei en je kan er fietsen."

En over de Kastanjestraat:

- "Het is er ook saai. Er is niks om mee te spelen op de uitstulping."
  - "De straat is veel te lang en saai. Er zijn veel auto's en de hoeken zijn te klein."
- vs.
- "Het brede voetpad is leuk. De verkeersheuvel is leuk voor als het sneeuwt – dan kan je eraf glijden. Er zijn paaltjes om over te springen."
  - Ook bij de terreinobservaties bleek dat een aantal kinderen heel creatief omgaat met de straat:
    - . de grote tegels tussen trottoir en straat als 'stapstenen' (grote stappen nemen),
    - . tijdlopen met chronometer op het trottoir van de Kastanjestraat,
    - . klimmen op grote bestelwagens.

2.3. Beleefbaarheid

Aan kinderen zijn 10 foto's met straatbeelden voorgelegd. Het betrof zowel foto's uit de Brugse Poort als referentiebeelden die er kindvriendelijker uitzien (woonerf, spelprikkels).

Behalve speelwaarde haalden de kinderen nog heel wat andere criteria aan om straatbeelden te beoordelen. Ze kunnen onder de algemene noemer 'beleefbaarheid' worden gevat. Hoe de kinderen hier concreet invulling aan gaven, wordt hieronder weergegeven:

1) De straat moet er "goed en mooi" uitzien:

Kinderen vinden het vooreerst belangrijk dat hun straat een **goede indruk** maakt en er "mooi" uitziet, "**ook voor als er bezoek komt**".

Dit omvat:

- **Groen:** bomen en gevelgroen:
  - "Groen maakt een plaats mooier", "Die straat is groen en die andere is gans grijs."
  - "Aan die straat zijn er fruitbomen: je kan er appels plukken."
- **Kleur** en 'tekeningetjes' op de weg, eerder dan donker en grijs.
- De straat moet er **proper en verzorgd** uitzien; de straat en het voetpad mogen er niet "oud" uitzien.

Beleefbaarheid

De straat moet er "goed en mooi" uitzien

"Deze straat is leuk omdat het groen is en er staan bomen."
"In deze straat zou ik graag wonen omdat het groen is en rustig."

Deze foto werd met gemengde gevoelens onthaald:

- "Dat is ook tof om te wonen."
- "Dat met die golfjes ziet er leuk uit om op te spelen."
- "In deze straat zou ik willen wonen, want de tekening is mooi, op het pleintje is het leuk om te spelen."
- "Dat is sierlijk en met veel kleur."

vs.

- "Dat is raar met al die kleuren, dat lijkt wel een kleurboek."
- "Ik zou niet in de straat spelen, want er zijn te veel auto's."

"Dit is geen leuke straat. Het is een oude straat, een oud voetpad, een smal voetpad, het stinkt daar."
"Onze burens gooien rotte dingen op straat. Wij kuisen dat dan op."

Op deze foto werd, een beetje tegen de verwachting in, niet onverdeeld positief gereageerd:

- "Die kromme lijn is belachelijk."
- "Dit is stom: Die steen is gewoon stom gedaan."
- "Het is te donker."
- "Deze straat is saai."
- "Dit is niet leuk, ziet er leeg uit, niet gezellig, ik zou er niet willen wonen, neen."

Sommigen benadrukten wel de kwaliteit van de speelaanleidingen:

- "Er is wel die steen op het voetpad: je kunt erop spelen, springen."
- "Misschien kan je spelen in de straat: als het leeg is kan je goed spelen."

2) Er zijn winkels en voorzieningen in de buurt of in de straat zelf:

De kinderen reageerden heel positief op de foto's van winkelstraten, zowel de referentiefoto's als de foto van de Bevrijdingsslaan/Phoenixstraat.

Het belang van winkels en voorzieningen is niet te onderschatten. Sommige kinderen zouden zelfs graag in onderstaande winkelstraten wonen. Bij de meeste kinderen komt dit echter in conflict met de waarden van rust (zie boven) en sociale veiligheid (zie onder). Ze vinden het leuke straten om ernaar toe te gaan, maar zouden er zelf niet willen wonen omdat ze "te druk" zijn en "te gevaarlijk om over te steken".

Beleefbaarheid

Aanwezigheid van winkels

"Dit is een leuke straat want er zijn veel winkels: speelgoedwinkels en winkels voor playstation."

"Deze straat is leuk om te wandelen. Naar de winkel of de bioscoop. Je kunt er wel niet spelen want er zijn veel auto's. Ik zou wel van paal naar paal springen."

"Deze straat is gevaarlijk door de auto's, maar aan de kant is het mooi: je kunt er goed spelen. De paaltjes zijn leuk, er zijn winkels, de bus stopt voor de deur. Dat is gemakkelijk."

"Dit is een leuke straat: lekker druk, vanalles te beleven, veel winkels, veel mensen. Maar het is geen leuke straat om te wonen. Daarvoor is het te druk, rijden er teveel auto's. Er zijn ook de café's waar zatte mensen buitenkomen."

"De Phoenixstraat is leuk om in rond te lopen. Er is veel te zien en te beleven. Maar niet om in te wonen. Er zijn veel auto's en er is veel lawaai, zowel van auto's als van mensen."

"De Bevrijdingsslaan is te druk. Maar er zijn wel winkels waar je alleen naartoe kan".

3) Er zijn veel mensen (die je kent): de straat als ontmoetingsplek:

De winkelstraten werden ook positief gewaardeerd omdat er **veel mensen en ontmoetingskansen** zijn:

- "Je kunt er veel mensen ontmoeten", "er zijn veel mensen"
- "Daar zijn veel meer kinderen om kennis te maken."

De waarde van straten hangt dus ook af van de **sociale betekenis**:

- Kinderen spelen veel in de buurt van familie.
- Er wordt veel gebabbeld terwijl er naar huis wordt gestapt.
- "Het is ook leuk om gewoon rond te lopen met vrienden."

Tegelijkertijd uitten de kinderen ook bezorgdheden m.b.t. **sociale veiligheid**:

- Aanwezigheid van bepaalde groepen geeft soms een onveiligheidsgevoel om in die straten rond te lopen.
- Aanwezigheid van zatte of vechtende mensen schrikt af.

Soms is ook **gender** een factor. In één van de groepjes werd volgende discussie gevoerd:

- "De stad moet eigenlijk voor jongens én voor meisjes zijn. De straat ook. Er moeten dingen zijn voor jongens en voor meisjes."
  - "Misschien kan er een kant van de straat voor de jongens en een kant van de straat voor de meisjes."
- Bij nader inzien bleek dit ook voor de kinderen toch geen zo'n goed idee.

4) Stilte en rust:

Het feit dat er veel winkels en veel mensen zijn in de Brugse Poort werd herhaaldelijk gewaardeerd.

De **meeste kinderen waarden echter ook stilte en rust. Ze missen dit vaak** in de Brugse Poort.

- De eigen wijk associëren ze vaak met "veel lawaai van auto's en mensen".
- Over bepaalde referentiebeelden zeggen ze: "Het is leuk dat die straat heel stil en rustig is".

5) Algemeen:

Ondanks de aangehaalde gebreken (bijv. gebrek aan stilte en rust, sociale veiligheid en algemene uitzicht van de straten) waren heel wat kinderen uit de Brugse Poort toch – globaal genomen – **positief over de straatbeelden in hun wijk**. De straten hebben voor deze kinderen ook duidelijk sociale betekenis, waarmee zij zich positief kunnen identificeren.

Enkele kinderen zeiden letterlijk:

- "Ik speel veel in deze straten. Ik ken ze goed."
- "Mijn straat is goed genoeg."

2.4. Conclusie: Naar straatontwerpen die 'beleefbaarheid' en 'bespeelbaarheid' combineren

Het discours van kinderen was heel dubbel. Aan de ene kant (en vooral bij expliciete vragen) werd algemene 'beleefbaarheid' van het straatbeeld heel belangrijk geacht voor het straatontwerp. Aan de andere kant (vaak ook impliciet) gaven de kinderen aan dat ook de 'speelwaarde' van de straat enorm belangrijk is. Beide zijn soms contradictorisch (bijv. bloembakken en voetbal gaan niet zo goed samen). Die dubbelzinnigheid kwam vooral naar voren in de beoordeling van integrale straatbeelden.

Zo was er een groepje van jongens, dat na hun collage waarbij ze groen en speels straatmeubilair toevoegden aan het straatbeeld, stelde: "Eigenlijk willen we toch nog niet in die straat wonen omdat de huizen te vuil zijn. De huizen moeten gemaakt worden en properder zijn". Daarenboven zouden ze er niet komen spelen, "omdat het groen dan kapot zal gaan, bijvoorbeeld door te voetballen."

Onze conclusie is dat moet gezocht worden naar straatontwerpen die zowel inzetten op 'beleefbaarheid' als op 'bespeelbaarheid' en die beide basiscriteria combineren.

3. Basiscriteria voor de uitbouw van kindvriendelijk verbindingssweefsel: Speelwaarde en belevingswaarde

3.1. Speelwaarde: naar een typologie van 'spelprikkels'

1) 'Impliciete spelprikkel' en 'expliciete spelprikkel':

Het is aangewezen om hier een onderscheid te maken tussen 'impliciete spelprikkels' en 'expliciete spelprikkels'.

Bij **'impliciete spelprikkels'** is de speelwaarde niet meteen afleesbaar. De voorziening lijkt op het eerste zicht functioneel, al dan niet met aandacht voor esthetiek en design. De spelprikkel heeft een andere hoofdfunctie (bijv. zones markeren, fietsen rechthouden, een groen aanzien geven, enz.). Hoewel spelen een nevenfunctie is, is de voorziening in dit geval 'bespeelbaar'. Een voorziening kan daar ook bewust op worden voorzien. Een impliciete spelprikkel is gemakkelijk te integreren in het straatbeeld.

'Expliciete spelprikkels' nodigen wél uitdrukkelijk uit tot spel. Het is snel duidelijk dat ze met het oog op spelen zijn geconcipieerd en ze hebben het vermogen om een ruimte als 'bespeelbaar' te markeren. Spelen is hier een volwaardige nevenfunctie, in sommige gevallen zelfs een hoofdfunctie. Expliciete spelprikkels zijn minder gemakkelijk te integreren in het straatbeeld.

Impliciete spelprikkels

Impliciete spelprikkel

Impliciete spelprikkel

Expliciete prikkel: Berlijn

2) Spelprikkels in 2D en 3D

Vanuit verkeersveiligheid, beheer en onderhoud, maar ook speelwaarde is het onderscheid relevant tussen spelprikkels in twee dimensies (2D) en in drie dimensies (3D).

Horizontale 2D-spelprikkels zijn als vlak in de bestrating of bodembedekking ingewerkt (horizontaal).

In het ontwerp kan bijvoorbeeld gewerkt worden met variaties in:

- patronen,
- kleurvlakken,
- verschil in materialen,
- kleine hoogteverschillen,
- ...

Horizontale 2D-spelprikkels zijn relatief gemakkelijk te integreren in het straatbeeld, in het bijzonder in voetgangersruimte. Het nadeel, vanuit het oogpunt van speelwaarde, is evenwel dat ze weinig opvallend zijn en dat hun spelfunctionaliteit dikwijls eerder beperkt is. Indien men werkt met kleine hoogteverschillen en verschillen in materialiteit, moet aandacht uitgaan naar toegankelijkheid voor minder mobiele mensen.

Horizontale 2D spelprikkels

Knikkerprinkel - Berlijn

Mozaïek Berlijn

Ook **verticale 2D-spelprikkels** zijn mogelijk, door het spelen met gevelvlakken of door verticale elementen in te brengen. Dit kan gaan van het aanpakken van de muur zelf, over bas-reliëf tot elementen aan de muur hangen, zelfs overhangend.

Verticale 2D spelprikkels

Prikkelende muur-ornamenten

Stripmuur, Brussel

Gent

Neptuin, Berlijn

Berlijn

Garagepoort, Berlijn

3D-spelprikkels zijn 'objecten' met belevings- en/of spelwaarde, die in het publiek domein worden ingebracht.

Deze 3D-spelprikkels zijn moeilijker te integreren in het straatbeeld. Bijzondere aandachtspunten en vereisten zijn:

- verkeersveiligheid en zichtbaarheid,
- voldoende ruimte,
- onderhoud en beheer van de objecten,
- toegankelijkheid van de ruimte voor mensen met verminderde mobiliteit,
- ...

3D-spelprikkels zijn dus vooral toe te passen op specifieke, strategische plekken in het speelweefsel.

Een bijzonder geval zijn **belevingselementen of spelprikkels die boven de straat hangen**. Het voordeel is dat deze zeer zichtbaar zijn en dus een plek écht kunnen markeren. Ze kunnen een 'poorteffect' oproepen.

Zij kunnen van gevel tot gevel worden aangebracht, ofwel door een palensysteem worden ondersteund. Het eerste systeem is minder gemakkelijk te realiseren omdat men afhankelijk is van privé-initiatief. Het tweede systeem kan wél helemaal op openbaar domein worden gerealiseerd. Hiervoor is echter meer ruimte nodig.

Bij beide systemen zijn er een aantal aandachtspunten:

- toegankelijkheid voor dienstvoertuigen,
- onderhoud en beheer (veiligheidsrisico voor vallende objecten, snoeiwerk,...),
- voldoende ruimte vereist rond steunpilaren, waken over toegankelijkheid voor personen met verminderde mobiliteit,
- ...

3D spelprikkel

Antiparkeerpalen – Berlijn

Beeldhouwersstraat, Antwerpen

Spelprinkel aan bushokje Porto

Brussel, Rue de Louvain (Arne Quinze)

Kortrijk, Sint-Janshof (Bron: www.woneninmeervoud.be)

Kabel met logo's Berlijn

3.2. Belevingswaarde

'Belevingswaarde' is een complex begrip dat veel dimensies omvat. Het heeft te maken met integrale zintuiglijke waarneming, de emoties die een ruimte kunnen oproepen en de mate waarin men zich verbonden voelt met een plek, zowel op individueel als collectief niveau. Hier bespreken we twee manieren om de belevingswaarde van straten te verhogen:

- natuur en groen in de straat,
- kunst en creativiteit in de straat.

1) Natuur en groen in de straat

In zijn boek 'Het laatste kind in het bos' (2007) uit de Amerikaanse schrijver Richard Louv zijn bezorgdheid over het feit dat kinderen steeds minder een band hebben met de natuur doordat ze meer en meer opgroeien in een verstedelijkte omgeving. Dat is niet alleen een gemis voor het kind zelf, maar ook voor de maatschappij als geheel. Door de natuur van dichtbij mee te maken, ontwikkelen kinderen een gevoel van verantwoordelijkheid en betrokkenheid: een zorgende houding ten opzichte van de natuur. Bovendien blijkt uit studies dat verharde ruimtes met weinig (natuurrijke/groene) spelaanleidingen een reden kan zijn tot pestgedrag en agressiviteit. Groen geeft ook de seizoenen weer met de confrontatie van de zomerbloei en de winterse kaalheid.

Uit het bovenstaande blijkt het belang van groen voor kinderen in hun directe omgeving. Groen leidt bovendien tot meer sociale contacten. In een aangename groene woonstraat waar kinderen op straat kunnen spelen, zoeken ook volwassenen onderling meer contact met elkaar. Een echte leef- en woonstraat heeft een positieve invloed op sociale integratie.

De uitdaging is dan ook om natuur/ groen in de straat te creëren:

- Bomen, gevelbeplanting,...: het ruisen van de bladeren, vogel geluiden, biodiversiteit, zorgen voor rust, zich thuis voelen...
- Fruitbomen: proeven van fruit, geur van de bloesem, samen plukken en verwerken tot bvb confituur, ...
- Klimplanten als geluidsdemping, maar ook beeldkwaliteit.
- Nestkasten: vogelgeluiden.
- ...

Natuur in de straat

Freiburg

Berlijn

Geurige bloesem, Kopenhagen

2) Kunst en creativiteit in de straat

Kunst manifesteert zich steeds meer in de publieke ruimte. Ze maakt de straat mooier, maakt een banale ruimte tot een bijzondere plek, zet aan tot nadenken, provoceert en daagt uit of nodigt uit tot anders handelen in de publieke ruimte. Kinderen zijn hier heel gevoelig voor en willen nieuwe objecten van alle kanten bekijken, aanraken, doen bewegen, beklimmen,...

Dit stelt bijzondere eisen aan het kunstwerk: de locatie en materiaalkeuze moeten zorgvuldig worden gekozen, zodat ze 'bespeeling' kunnen verdragen.

Maar (jonge) bewoners kunnen ook zélf creatief vorm geven aan hun eigen straat. Door creatieve buurtprojecten kunnen bewoners opnieuw relaties aanknopen met hun omgeving. Daarbij is het proces bijna even belangrijk als het resultaat. Kinderen zijn dankbare deelnemers aan dergelijke projecten. Bovendien komen er nieuwe speelaanleidingen bij in hun buurt.

Speelkunst in de straat

Oss Nederland

Oss

Brugge: kunstencourcours in de publieke ruimte.

Buurtkunstprojecten in de Brugse Poort

Pierkespark, Gent

Samenstelling **Begeleidingsgroep 'Verbindingsweefsel'**:

De Dienst Stedelijke Vernieuwing en Gebiedsgerichte Werking,
bevoegdheid van burgemeester Daniël Termont;

De Jeugddienst,
bevoegdheid van eerste schepen Mathias De Clercq;

De Dienst Mobiliteit en de Dienst Wegen, Bruggen en Waterlopen,
bevoegdheid van schepen De Regge;

De Pedagogische Begeleidingsdienst,
bevoegdheid van schepen Coddens;

De Groendienst en de Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke Planning,
bevoegdheid van schepen Balthazar;

De Dienst Buurtwerk,
Bevoegdheid van schepen Reynebeau.

Verantwoordelijke uitgever: Mathias De Clercq, eerste schepen en schepen van Economie, Jeugd en Middenstand, Stadhuis,
Botermarkt 1, 9000 Gent